

1

Murray, fratele mai mare al lui Ira Ringold, a fost primul meu profesor de engleză la liceu și prin intermediul lui m-am atașat eu de Ira. În 1946 Murray tocmai se întorsese din armată, unde participase cu divizia a 17-a aeropurtată la bătălia pentru străpungerea liniei frontului. În martie 1945 realizase faimosul salt peste Rin, care anunța începutul sfârșitului războiului din Europa. În acele zile era un tip iritabil, precipitat, chel, nu atât de înalt ca Ira, însă athletic și zvelt, care se apleca deasupra capetelor noastre într-o permanentă stare de veghe. Avea un fel de a fi foarte natural, iar de vorbit vorbea cu mare spor și aproape amenințător de intelectual. Pasiunea lui era să explice, să clarifice, să ne facă să înțelegem, iar rezultatul era că descompunea până și cel mai neînsemnat subiect pe care-l discutam în elementele sale componente, tot atât de meticulos cum făcea pe tablă schema unei fraze. Avea un talent aparte de a dramatiza atunci când ne examina, de a transforma totul în narațiune, chiar și atunci când diseca și analiza cu precizie și cu voce tare, în felul lui direct, cele citite și scrise de noi.

Pe lângă forță fizică și inteligență scilicitoare, domnul Ringold aducea cu el în clasă o dezlanțuire de spontaneitate organică, uimitoare pentru puștii îmblânziți, dresați să se supună

convențiilor, care încă nu pricepeau că respectarea regulilor de bună-cuviință impuse de un profesor n-avea nici o legătură cu dezvoltarea intelectuală. Obiceiul lui fermecător de a expedia în direcția ta buretele de la tablă atunci când răspunsul pe care-l dădeai nu era cel bun căpătase poate mai multă importanță decât își imagina el însuși. Sau poate că nu. Poate că domnul Ringold știa foarte bine că băieții ca mine aveau nevoie să învețe nu numai cum să se exprime corect și să perceapă cuvintele cu mai mult discernământ, dar și cum să fie exuberanți fără a fi proști, cum să nu fie prea reținuți sau prea bine crescuți, cum să înceapă să-și elibereze energiile virile de corectitudinea instituțională care îi intimida cel mai mult pe copiii deștepți.

Simțeai, într-un sens sexual, forța unui profesor de liceu bărbat, cum era Murray Ringold – autoritatea masculină necorijată de pioșenie –, și simțeai, în sens religios, vocația unui profesor de liceu bărbat, cum era Murray Ringold, care nu se rătăcise în amorfa aspirație americană de a ajunge mare și care – spre deosebire de femeile profesoare din școală – ar fi putut să hotărască să fie orice altceva și, în loc de asta, alesese, ca vocație de-o viață, să fie al nostru. Tot ce dorea, cât era ziua de lungă, era să aibă de-a face cu tineri pe care să-i poată influența, iar cea mai mare realizare a vieții lui era răspunsul lor.

N-aș zice că impresia pe care comportamentul lui în clasă a lăsat-o asupra simțului libertății la mine a fost vizibilă la vremea respectivă; nici un puști nu gândea așa despre școală, despre profesori ori despre sine însuși. Cu toate acestea, exemplul lui Murray trebuie să fi stârnit cumva o fărâamă de aspirație spre independență socială, lucru pe care i l-am și spus în iulie 1997,

când m-am întâlnit întâmplător cu el pentru prima oară de când absolvisem liceul, în 1950. Deși avea acum nouăzeci de ani, rămăsese în tot și în toate același profesor a cărui sarcină este să întruchieze pentru elevii lui în mod realist, fără autoironie sau amatorism bombastic, zicerea rebelă „nu-mi pasă”, să-i învețe că nu trebuie să fii Al Capone ca să păcătuiești – trebuie doar să *gândești*. „În societatea umană”, ne învăța domnul Ringold, „gândirea este cel mai mare păcat din toate”. „Gân-di-rea cri-ti-că”, făcea domnul Ringold, bătând tactul pe pupitrul său cu încheieturile degetelor strânse în pumn, „iată suprema activitate subversivă”. I-am spus lui Murray că faptul că auzisem de timpuriu acest lucru de la un tip puternic ca el și faptul că ni-l *demonstrase* însemnase pentru mine cea mai prețioasă cale de maturizare, de care se agățase – din păcate, doar pe jumătate conștient – băiatul de liceu care eram pe atunci, provincial, ocrotit, avântat, dornic să devin rațional, important și liber.

La rândul său, Murray mi-a povestit tot ceea ce, ca adolescent, n-am știut și n-aș fi putut să știu despre viața intimă a fratelui său, un ghinion cumplit și suprasaturat de farsă, la care Murray încă se mai trezea uneori gândindu-se cu tristețe, cu toate că Ira era mort de mai bine de treizeci de ani.

— Mii și mii de americani distruși în anii aceia, victime ale politicii, victime ale istoriei, totul din cauza convingerilor lor, zicea Murray. Dar nu-mi amintesc să fi fost cineva doborât chiar în felul în care a fost Ira. N-a fost pe marele câmp deătălie american pe care el însuși l-ar fi ales pentru distrugerea sa. Poate că, indiferent de ideologie, de politică și istorie, o catastrofă reală reprezintă întotdeauna, în

esență, un abis personal. Vieții nu i se poate imputa niciodată neputința de a-i face pe oameni mai mărunți. Trebuie să-ți scoți pălăria în fața vieții și a metodelor pe care le are la îndemână pentru a despuia un om de însemnătatea lui și de a-l goli cu totul de mândrie.

Murray mi-a mai povestit, când l-am întrebat, și cum fusese *el însuși* despuiat de însemnătate. Știam în linii mari povestea, dar amănunte nu prea, pentru că intrasem eu însumi în chingile armatei – și n-am mai ajuns câțiva ani buni la Newark – după ce am absolvit colegiul, în 1954, iar calvarul politic al lui Murray a început abia în mai 1955. Am început cu povestea lui Murray și abia la capătul după-amiezii, când l-am invitat să rămână la cină, a simțit și el, la unison cu mine, că relațiile noastre trecuseră într-un plan mai intim și că n-ar fi incorect dacă ar continua să vorbească deschis despre viața fratelui său.

Aproape de zona de vest din New England, unde locuiesc eu, un mic colegiu numit Athena desfășoară o serie de programe de vară săptămânale pentru persoane în vârstă, iar Murray, la vârsta lui de nouăzeci de ani, a fost înscris ca student la cursul intitulat pompos „Shakespeare și Mileniul”. Așa s-a făcut că am dat peste el în oraș în duminica în care a sosit – și, cum nu l-am recunoscut, am avut norocul să mă recunoască el pe mine – și așa am ajuns să petrecem cele șase nopți împreună. Și așa s-a întors trecutul, de data asta sub înfățișarea unui bărbat foarte bătrân, care avea talentul să nu se gândească la necazurile lui nici măcar o clipă mai mult decât era absolut necesar și care tot nu se obișnuise să vorbească altfel decât cu sens și la obiect. O încăpățănare evidentă îi conferea personalității sale o consistență de cremene, iar

asta în ciuda urmelor adânci lăsate de timp asupra fizicului său athletic de altădată. Privindu-l pe Murray în timp ce vorbea în felul lui familiar, fără ascunzișuri și atent la nuanțe, m-am gândit: uite-aici viață omenească. Uite rezistență.

Prin '55, la aproape patru ani după ce Ira fusese trecut pe lista neagră și scos de la radio pe motiv că era comunist, Murray a fost dat afară din slujba de profesor de Consiliul Educației, pentru că refuzase să coopereze cu Comisia senatorială pentru cercetarea activităților antiamericane când aceasta se deplasase la Newark pentru patru zile de audieri. A fost repus în drepturi – dar numai după o luptă în justiție care a durat șase ani, cu o hotărâre luată de curtea supremă a statului cu cinci voturi contra patru și reinstalat în slujbă, cu plata din urmă a salariului, minus suma de bani pe care o câștigase în acei șase ani muncind ca vânzător de aspiratoare ca să-și întrețină familia.

— Când nu știi ce altceva ai putea face, zâmbi Murray, vinzi aspiratoare. Din ușă în ușă. Aspiratoare Kirby. Împrăștii pe covor o scrumieră plină și pe urmă le aspiri covorul. Le cureți toată casa cu aspiratorul. Așa se vinde chestia. Am făcut la vremea mea curățenie cu aspiratorul în jumătate din casele din New Jersey. Să știi, Nathan, am avut o sumedenie de oameni care mi-au dorit binele. Am avut o soție ale cărei cheltuieli medicale erau permanente. Și am avut un copil, dar afacerea mi-a mers destul de bine și am vândut o mulțime de aspiratoare. Și, cu toate problemele de sănătate, Doris, bolnavă de scolioză, s-a întors la muncă. S-a întors la laboratorul de la spital. Lucra la analiza sângelui. După aceea a ajuns să conducă ea însăși laboratorul. În zilele acelea nu se făcea deosebire între

partea tehnică și artele medicale, iar Doris a făcut de toate: a luat sânge, a mânjit lamele pentru microscop. Foarte răbdătoare, foarte meticuloasă la microscop. Bine instruită. Atentă. Precisă. Informată. Obişnuia să vină acasă de la Beth Israel, de peste drum de casa noastră, să prepare cina îmbrăcată în halatul de la laborator. Familia noastră a fost singura de care ştiu eu în care sosurile de salată erau servite în flacoane de laborator. Flaconul Erlenmeyer. Ne amestecam cafeaua cu pipete. Toată sticlăria noastră era de la laborator. Când eram la ananghie, Doris reuşea să se descurce cu ce aveam. Împreună am putut s-o scoatem la capăt.

— Și te-au cercetat numai pentru că erai fratele lui Ira? l-am întrebat. Pentru că eu asta am presupus tot timpul.

— N-aş putea afirma cu certitudine. Ira așa credea. Poate că m-au cercetat pentru că nu m-am comportat niciodată așa cum era de așteptat de la un profesor. Poate că m-ar fi cercetat și dacă n-ar fi fost Ira. Eu, Nathan, am pornit ca un agitator. Ardeam de dorința de a statornici demnitatea profesiei mele. Poate că asta i-a deranjat mai mult decât orice altceva. Umilințele personale prin care trebuia să treci ca dascăl, atunci când mi-am început eu cariera în învățământ, nici nu ți le poți imagina. Eram tratați ca niște copii. Tot ce-ți spuneau superiorii era lege. De necontestat. Sosești la ora cutare, semnezi la timp condica de prezență. Petreci atâtea ore la școală. Și vei fi chemat pentru a ți se da însărcinări de după-amiază și de seară, cu toate că nu sunt specificate în contractul tău. Tot felul de porcării. Te simțeai înjosit.

M-am lansat în organizarea unui sindicat al nostru. Am avansat rapid în funcții de răspundere, în comitet și în biroul de conducere. Am